

Friesland op zijn smalst

Men schrijft ons:

Er heeft zich in het Friesche land weer eens iets voor gedaan, dat geheel past bij het individualistische karakter van dit eigengerechtigde en daarom zeker van oudsher als koppig aangeduide volk.

Wat is het geval.

Friesland bezit een Genootschap ter bestudeering der Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, dat in 1828 is opgericht, vrijwel in doel en inrichting parallel loopend met andere provinciale genootschappen als het Zeeuwache, het Overijsselsche enz.

Dit Genootschap heeft verschillende min of meer verdienstelijke uitgaven, waaronder meerdere standaardwerken, op zijn gebied bevordert, geeft sinds 1837 een tijdschrift uit getiteld „De Vrije Fries“ van welk tijdschrift in 1937 het 34e deel is verschenen en heeft in 1878 een Museum gesticht. Dit Museum is sindsdien uitgegroeid tot een van de belangrijkste provinciale Musea. Het bevat de onmisbare bron van documenten voor ieder, die belang stelt in de cultuurgeschiedenis van Friesland in den wildsten zin.

Genootschap en Museum worden bestuurd door een bestuur van 9 personen uit en door de leden gekozen, welk bestuur zich steeds heeft beijverd en nog beijvert een neutraal standpunt in te nemen ten opzichte van de verschillende partijen, groepen en andere afdeelingen waarin het Friesche volk verdeeld is, uitgaande van het standpunt dat niet alleen dit neutrale standpunt in het belang van de geheele Friesche zaak is, doch dat zelfs de speciale belangen van de verschillende groepen, waarin de Friezen onderling verdeeld zijn, hierdoor het best worden gediend.

Toen eenige jaren geleden de Jongeren in de Friesche taalbeweging in jeugdigen overmoed meenden, dat zij de Genootschapszaken beter tot hun recht zouden kunnen doen komen, dan het oude bestuur, hebben zij getracht dit laatste onder den voet te loopen, wat echter mislukte, is, omdat vrijwel alle overige leden van het Genootschap het hiermee niet eens waren.

Het Genootschap heeft sindsdien zijn oude loyale standpunt gehandhaafd en de bestudeering zijner schatten als steeds opengesteld ten behoeve van allen, die belangstellen in de Friesche geschied-, oudheid- en taalkunde.

Nu heeft dezer dagen de hoofdredacteur van het Friesch Dagblad — die de anti-revolutionaire beginselen in Friesland vertegenwoordigt — het noodig gevonden in een hoofdartikel in zijn blad een nieuwen aanval op het bestuur van het Friesch Genootschap te doen.

Het hoofdverwijt waarop deze aanval steunt is dat gemiddeld bestuur zich zooveel mogelijk

boven en buiten de verschillende partij-groeperingen houdt en speciaal dat er in het tegenwoordige bestuur geene partijgenooten van den bewusten hoofdredacteur op politiek en godsdienstig terrein zitting hebben.

De directe aanleiding waarom deze aanval werd gedaan, was gelegen in het feit, dat er een vereniging in oprichting is, die den titel zal dragen van Fryske Akademy en die zich ook ten doel stelt het Friesche cultuurleven te bevorderen.

Het doel van beide verenigingen zal dus deels parallel loopend, doch de Fryske Akademy zal zich zeker speciaal op het gebied der taal- studie bewegen, terwijl de nieuwe literatuur- Genootschap zich nooit heeft bemoeid, zeer zeker ook tot de belangensfeer van de Fryske Akademy zal behooren.

De oprichting van deze Fryske Akademy hangt in de eerste plaats samen met het feit, dat de Fryske Underwiisre, die zijn wensch „de invoering van de studie van het Friesch op de school“ in vervulling heeft zien gaan, naar een nieuw werkbijzet moest omzien, wijl de mogelijkheid van de oprichting ten eerste werd bevordert, doordat enkele kamers in een antiek huis te Leeuwarden, dat dezer dagen door een der bestuursleden van het Friesch Genootschap voor zich privè wordt gereinstudeerd, aan oprichters van de nieuw te stichten Fryske Akademy zijn verhuurd, uitsluitend voor studie-doelenden.

De oprichters van de Fryske Akademy hadden en hebben dus alle reden om naar een „vriendschappelijke verhouding met het Friesch Genootschap te streven en dat dit inderdaad ook het geval is, blijkt wel uit het feit, dat de eerste door de Fryske Akademy te houden vergadering zal worden gehouden in de eerste voor kort voor het houden van vergaderingen ingerichte schilderijzaal in het Friesch Museum.

De aanval van den hoofdredacteur van het Friesch Dagblad tegen het Friesch Genootschap, werd dan ook in bezadigde termen en op kalmeerende toon beantwoord door den lector in de Friesche taal aan de Groningsche Universiteit, in de eerste plaats in zijne kwaliteit van mede-oorlichter van de Fryske Akademy en wellicht toekomstig voorzitter hiervan, terwijl hij ook in zijn kwaliteit van mede-bestuurslid van het Friesch Genootschap gerekend kon worden te dezer geheel op de hoogte te zijn.

Dit antwoord heeft echter den hoofdredacteur van het anti-revolutionaire dagblad aanleiding gegeven om zijn beschuldigingen te herhalen en aan te dikken, al moest hij daarbij beginnen met een gedeelte van zijne oude beschuldigingen in te trekken.

Nu is de aanval te ernstig en te tendentius dan dat hierop nader kan worden ingegaan. Blijkbaar is de partijman, de propagandist voor eigen politiek en geloof hier aan het woord. Een debat over deze kwestie kan alleen vruchtbaar zijn, wanneer dit wordt gehouden in een ledenvergadering van het Friesch Genootschap van welk Genootschap de bedoelde hoofdredacteur zelf toch ook lid is.

Indien het den aanval dus ernst is en hij de zaak die hij tot de zijne heeft gemaakt, wil verdedigen, wordt zeer zeker gaarne zijne komst daartoe op de eerstvolgende ledenvergadering van het Friesch Genootschap tegemoet gezien.

Maar nu de grotere belangen van de zaak zelf waarom het gaat: het bevorderen, de studie, het dienen van de Friesche cultuurgeschiedenis, de zaak waarbij geheel Friesland en het Friesche volk in al zijne schaakeeringen belang heeft.

Is dit geen algemeen belang, dat staat buiten de partijen, buiten de politiek en het geloof, buiten alle groepsverdelingen, die in ons volk in eindeloze schaakeeringen voorkomen? Voor ieder die geen partijman door dik en dun is, voor ieder wien het werkelijk gaat om het belang van de zaak zelf, zal het antwoord hierop niet twijfelachtig zijn.

Zeker zal wel nergens waar het onderlinge strijd betreft, een ideale toestand bestaan, doch in Friesland is dit mede ter oorzaak ook van zijn twee-taligheid wel buitengewoon ver van het ideale verwijderd.

Naast het individualistische, het eigenzinnige volkskarakter, is dit wel in de eerste plaats te danken aan het feit, dat de platte-lands-bevolking grootendeels heeft vastgehouden aan de Friesche taal en de bewoners der grotere steden reeds 4 of 5 eeuwen geleden in de plaats van de Friesche, de Nederlandse taal hebben aangenomen. Zeer zeker heeft het Friesch sprekende deel van de bevolking recht om voor de belangen en het behoud daarvan niet aan de Nederlandsch sprekende stadsbewoners, die evenzeer Friezen zijn, een

verwijt ervan te maken dat hunne voorouders vele eeuwen geleden het Friesch hebben laten varen en dat zij sindsdien de taal van het land waarin ze nu toch ook reeds meer dan vier eeuwen zijn opgenomen, als hun taal beschouwen.

„Friesland op zijn smalst“ zetten wij boven dit artikel en inderdaad de onderlinge strijd der Friezen, waarvan ook de onderhavige aanval een symptoom is, is een van de groote kankers waaraan de oude Friesche volksge-meenschap is ten gronde gegaan.

Dat is al begonnen in het begin onzer jaartelling toen de Friezen het hoofd hebben moeten buigen voor de Romeinsche overheersers, dat is vervolg in de vroege Middeleeuwen toen de Frankische overheersers uit het Zuiden opdrongen en onder Karel de Groote en zijn voorgangers, aan het oude Friesland zijn zelfstandigheid hebben ontnomen, dat is ten top gevoerd in de 14e en 15e eeuw door de twisten der Schieringers en Vetkoopers, die het Friesche volk in en tegen elkaar verdeelden. Alleen de strijd tegen de Hollandische graven heeft in die donkere eeuwen kunnen voorkomen, dat het oude vrije Friesland niet reeds eerder den laatsten adem uitblies.

De Friezen, die zoo gaarne prat gaan op hunne vrijheid en die zelfs bevelen hunne vrijheids-brieven van hun ouden overheerscher Karel de Groote te hebben ontvangen, moesten tenslotte blij zijn, dat bij den overgang van de Middeleeuwen in den nieuwen tijd Saksische Hertogen, puurvrienden dus, eenige orde kwamen scheppen in den hope-loozen chaos, waarin zij hun eigen land verdeeldheid gebracht hadden, al werd daarmee dan ook het laatste sprankje van Friesche volkszelfstandigheid opgeofferd.

En toen de Saksische hertogen er genoeg van hadden zich verder met dit in en tegen zich zelf verdeelde volkje te bemoeien en het lieve leven op nieuw zou beginnen tusschen de Bourgondiërs en de Gelderschen onder aanvoering van Groote Pier en andere volksheiden met zeeschuttersmanieren, mochten de Friezen blij zijn, dat Karel de Vijfde ook hun met gestrenge hand bij het Rijksverband inlijfde, al was hiervan zeer zeker een groot nadeel, dat ze vanuit de verte vanuit Brussel en Madrid werden geregeerd.

Een inloetig brak voor Friesland aan toen het in 1685 eigen stadhouders uit den Oranjestam verkreeg, doch in het midden van de 18e eeuw moest het deze helaas aan Holland afstaan en opnieuw werd het land vanuit de verte geregeerd.

Voor Brussel en Madrid kwamen Amsterdam en den Haag in de plaats en de schrilte tegenstelling tusschen de armoede, die in Friesland in de 18e eeuw heerschte tegenover de opgestapelde rijkdommen in Holland in dien tijd, is zeker meer dan voldoende bewijs voor de groote nadeelen, die hiervan voor de afgelegen provincie het gevolg waren.

En deze gevolgen zijn zelfs in onzen tijd merkbaar door een zekere achteruitzetting en verwaarloozing van belangen, die helaas evenmin te ontkennen zijn.

Men behoeft maar eens in een oude in Holland afgedankte coupé door het Friesche land te hobbelen; men behoeft de dienstregeling der Spoorwegen er maar eens op na te zien en de treinenregeling Holland-Groningen en Holland-Friesland met elkaar te vergelijken of na te gaan op welke manier men in 't centrum van ons land thans bezig is met de voor Friesland zoo bij uitstek gewichtige verbinding Stavoren—Enkhuzen te knoopen om later wellicht reden te vinden deren dienst op te heffen; men behoeft in de auto of motorboot de verzorging der groote verkeerswegen in andere en in onze provincie maar eens bij elkaar te vergelijken om te beseffen dat wij in Friesland vanuit de verte worden geregeerd.

Een groot gedeelte dezer nadeelen kan helaas geschreven worden op rekening van de groote verdeeldheid, die telkens weer opdrukt in den boezem van het Friesche volk zelf.

En nog is blijkbaar de les der historie niet duidelijk genoeg en gaan de Friezen door in het groote zoowel als in het kleine tegen elkaar verdeeld te zijn ten schade van hun eigen zaak.

Het staat te duchten, dat ook de nieuw op te richten Fryske Akademy er de gevolgen wel van zal ondervinden.

Alleen door onderlinge samenwerking van alle Friezen, die belangstelling hebben in het doel dezer nieuwe vereniging, zal er eenige kracht ten goede van haar kunnen uitgaan en daarom is een aanval als die van den hoofdredacteur van het Friesch Dagblad zoo funest.

Heb ik dan ongelijk dat ik boven dit artikel gezet heb en dat ik helaas dit artikel moet besluiten met de verzuchting

„Friesland op zijn smalst“?

Friesland op zijn smalst

Men schrijft ons:

Er heeft zich in het Friesche land weer eens iets voor gedaan, dat geheel past bij het individualistische karakter van dit eigengerechtigde en daarom zeker van oudsher als koppig aangeduide volk.

Wat is het geval.

Friesland bezit een Genootschap ter bestudeering der Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, dat in 1828 is opgericht, vrijwel in doel en inrichting parallel loopen met andere provinciale genootschappen als het Zeeuwsche, het Overijselsche enz.

Dit Genootschap heeft verschillende min of meer verdienstelijke uitgaven, waaronder meerdere standaardwerken, op zijn gebied bevorderd, geeft sinds 1837 een tijdschrift uit getiteld „De Vrije Fries” van welk tijdschrift in 1937 het 34e deel is verschenen en heeft in 1878 een Museum gesticht.

Dit Museum is sindsdien uitgegroeid tot een van de belangrijkste provinciale Musea. Het bevat de onmisbare bron van dokumenten voor ieder, die belang stelt in de cultuurgeschiedenis van Friesland in den wijdsten zin.

Genootschap en Museum worden bestuurd door een bestuur van 9 personen uit en door de leden gekozen, welk bestuur zich steeds heeft beijverd en nog beijvert een neutraal standpunt in te nemen ten opzichte van de verschillende partijen, groepen en andere afdeelingen waarin het Friesche volk verdeeld is, uitgaande van het standpunt dat niet alleen dit neutrale standpunt in het belang van de geheele Friesche zaak is, doch dat zelfs de speciale belangen van de verschillende groepen, waarin de Friezen onderling verdeeld zijn, hierdoor het best worden gediend.

Toen eenige jaren geleden de Jongeren in de Friesche taalbeweging in jeugdigen overmoed meenden, dat zij de Genootschapsschatten beter tot hun recht zouden kunnen doen komen, dan het oude bestuur, hebben zij getracht dit laatste onder den voet te loopen, wat echter mislukt is, omdat vrijwel alle overige leden van het Genootschap het hiermee niet eens waren.

Het Genootschap heeft sindsdien zijn oude loyale standpunt gehandhaafd en de bestudeering zijner schatten als steeds opengesteld ten behoeve van allen, die belangstellen in de Friesche geschied-, oudheid- en taalkunde.

Nu heeft dezer dagen de hoofdredacteur van het Friesch Dagblad — die de anti-revolutionnaire beginselen in Friesland vertegenwoordigt — het noodig gevonden in een hoofdartikel in zijn blad een nieuwen aanval op het bestuur van het Friesch Genootschap te doen.

Het hoofdverwijt waarop deze aanval steunt is dat gemeld bestuur zich zooveel mogelijk boven en buiten de verschillende partij-groepeerings houdt en spec[i]aal dat er in het tegenwoordige bestuur geene partijgenooten van den bewusten hoofdredacteur op politiek en godsdienstig terrein zitting hebben.

De directe aanleiding waarom deze aanval werd gedaan, was gelegen in het feit, dat er een vereeniging in oprichting is, die den titel zal dragen van Fryske Akademy en die zich ook ten doel stelt het Friesche cultuurleven te bevorderen.

Het doel van beide vereenigingen zal dus deels parallel loopen, doch de Fryske Akademy zal zich zeker speciaal op het gebied der taalstudie bewegen, terwijl de nieuwe literatuur in de Friesche taal waarmee het Friesch Genootschap zich nooit heeft bemoeid, zeer zeker ook tot de belangen-sfeer van de Fryske Akademy zal behooren.

De oprichting van deze Fryske Akademy hangt in de eerste plaats samen met het feit, dat de Fryske Underwiisrie, die zijn wensch „de invoering van de studie van het Friesch op de school” in vervulling heeft zien gaan, naar een nieuw werkobject moest omzien, terwijl de mogelijkheid van de oprichting ten zeerste werd bevorderd, doordat enkele kamers in een antiek huis te Leeuwarden, dat dezer dagen door een der bestuursleden van het Friesch Genootschap voor zich privé wordt gerestaureerd, aan oprichters van de nieuw te stichten Fryske Akademy zijn verhuurd, uitsluitend voor studiedoeleinden.

De oprichters van de Fryske Akademy hadden en hebben dus alle reden om naar een vriendschappelijke verhouding met het Friesch Genootschap te streven en dat dit inderdaad ook het geval is, blijkt wel uit het feit, dat de eerste door de Fryske Akademy te houden vergadering zal worden gehouden in de eerst voor kort voor het houden van vergaderingen ingerichte schilderijzaal in het Friesch Museum.

De aanval van den hoofdredacteur van het Friesch Dagblad tegen het Friesch Genootschap, werd dan ook in bezadigde termen en op kalmeerende toon beantwoord door den lector in de Friesche taal aan de Groningsche Universiteit, in de eerste plaats in zijne kwaliteit van mede-oprichter van de Fryske Akademy en wellicht toekomstig voorzitter hiervan, terwijl hij ook in zijn kwaliteit van mede-bestuurslid van het Friesch Genootschap gerekend kon worden te dezer geheel op de hoogte te zijn.

Dit antwoord heeft echter den hoofdredacteur van het anti-revolutionnair dagblad aanleiding gegeven om zijn beschuldigingen te herhalen en aan te dikken, al moest hij daarbij beginnen met een gedeelte van zijne oude beschuldigingen in te trekken.

Nu is de aanval te eenzijdig en te tendentieus dan dat hierop nader kan worden ingegaan.

Blijkbaar is de partijman, de propagandist voor eigen politiek en geloof hier aan het woord. Een debat over deze kwestie kan alleen vruchtbaar zijn, wanneer dit wordt gehouden in een ledenvergadering van het Friesch Genootschap van welk Genootschap de bedoelde hoofdredacteur zelf toch ook lid is.

Indien het den aanvaller dus ernst is en hij de zaak die hij tot de zijne heeft gemaakt, wil verdedigen, wordt zeer zeker gaarne zijne komst daartoe op de eerstvolgende ledenvergadering van het Friesch Genootschap tegemoet gezien.

Maar nu de grootere belangen van de zaak zelf waarom het gaat: het bevorderen, de studie, het dienen van de Friesche cultuurgeschiedenis, de zaak waarbij geheel Friesland en het Friesche volk in al zijne schakeeringen belang heeft.

Is dit geen algemeen belang, dat staat buiten de partijen, buiten de politiek en het geloof, buiten alle groepsverdeelingen, die in ons volk in eindelooze schakeeringen voorkomen? Voor ieder die geen partijman door dik en dun is, voor ieder wien het werkelijk gaat om het belang van de zaak zelf, zal het antwoord hierop niet twijfelachtig zijn.

Zeker zal wel nergens waar het onderlinge strijd betreft, een ideale toestand bestaan, doch in Friesland is dit mede ter oorzake ook van zijn twee-taligheid wel buitengewoon ver van het ideale verwijderd.

Naast het individualistische, het eigenzinnige volkskarakter, is dit wel in de eerste plaats te danken aan het feit, dat de plattelands-bevolking grootendeels heeft vastgehouden aan de Friesche taal en de bewoners der grootere steden reeds 4 of 5 eeuwen geleden in de plaats van de Friesche, de Nederlandsche taal hebben aangenomen. Zeer zeker heeft het Friesch sprekende deel van de bevolking recht om voor de belangen en het behoud van eigen taal op te komen, doch het gaat daarom niet aan de Nederlandsch sprekende stadsbewoners, die evenzeer Friezen zijn, een verwijt ervan te maken dat hunne voorouders vele eeuwen geleden het Friesch hebben laten varen en dat zij sindsdien de taal van het land waarin ze nu toch ook reeds meer dan vier eeuwen zijn opgenomen, als hun taal beschouwen.

„Friesland op zijn smalst” zetten wij boven dit artikel en inderdaad de onderlinge strijd der Friezen, waarvan ook de onderhavige aanval een symptoom is, is een van de groote kankers waaraan de oude Friesche volksgemeenschap is ten gronde gegaan.

Dat is al begonnen in het begin onzer jaartelling toen de Friezen het hoofd hebben moeten buigen voor de Romeinsche overheerschers, dat is vervolgd in de vroege Middeleeuwen toen de Frankische overheerschers uit het Zuiden opdrongen en onder Karel de Groote en zijn voorgangers, aan het oude Friesland zijn zelfstandigheid hebben ontnomen, dat is ten top gevoerd in de 14e en 15e eeuw door de twisten der Schieringers en Vetkoopers, die het Friesche volk in en tegen elkaar verdeelden. Alleen de strijd tegen de Hollandsche graven heeft in die donkere eeuwen kunnen voorkomen, dat het oude vrije Friesland niet reeds eerder den laatsten adem uitblies.

De Friezen, die zoo gaarne prat gaan op hunne vrijheid en die zelfs beweren hunne vrijheidsbrieven van hun ouden overheerscher Karel de Groote te hebben ontvangen, moesten tenslotte blij zijn, dat bij den overgang van de Middeleeuwen in den nieuwen tijd Saksische Hertogen, puur vreemden dus, eenige orde kwamen scheppen in den hopeloozen chaos, waarin zij hun eigen land door verdeeldheid gebracht hadden, al werd daarmee dan ook het laatste sprankje van Friesche volkszelfstandigheid opgeofferd.

En toen de Saksische hertogen er genoeg van hadden zich verder met dit in en tegen zich zelf verdeelde volkje te bemoeien en het lieve leven op nieuw zou beginnen tusschen de Bourgondiërs en de Gelderschen onder aanvoering van Groote Pier en andere volkshelden met zeeschuimersmanieren, mochten de Friezen blij zijn. dat Karel de Vijfde ook hun met gestrenge hand bij het Rijksverband inlijfde, al was hiervan zeer zeker een groot nadeel, dat ze vanuit de verte vanuit Brussel en Madrid werden geregeerd.

Een bloeitijd brak voor Friesland aan toen het in 1685 eigen stadhouders uit den Oranjestam verkreeg, doch in het midden van de 18e eeuw moest het deze helaas aan Holland afstaan en opnieuw werd het land vanuit de verte geregeerd.

Voor Brussel en Madrid kwamen Amsterdam en den Haag in de plaats en de schrille tegenstelling tusschen de armoede, die in Friesland in de 18e eeuw heerschte tegenover de opgestapelde rijkdommen in Holland in dien tijd, is zeker meer dan voldoende bewijs voor de groote nadeelen, die hiervan voor de afgelegen provincie het gevolg waren.

En deze gevolgen zijn zelfs in onzen tijd merkbaar door een zekere achteruitzetting en verwaarloozing van belangen, die helaas evenmin te ontkennen zijn.

Men behoeft maar eens in een oude in Holland afgedankte coupé door het Friesche land te hobbelen; men behoeft de dienstregeling der Spoorwegen er maar eens op na te zien en de

treinenregeling Holland-Groningen en Holland-Friesland met elkaar te vergelijken of na te gaan op welke manier men in 't centrum van ons land thans bezig is met de voor Friesland zoo bij uitstek gewichtige verbinding Stavoren—Enkhuizen te knoeien om later wellicht reden te vinden dezen dienst op te heffen; men behoeft in de auto of motorboot de verzorging der groote verkeerswegen in andere en in onze provincie maar eens bij elkaar te vergelijken om te beseffen dat wij in Friesland vanuit de verte worden geregeerd.

Een groot gedeelte dezer nadeelen kan helaas geschreven worden op rekening van de groote verdeeldheid, die telkens weer opduikt in den boezem van het Friesche volk zelf. En nog is blijkbaar de les der historie niet duidelijk genoeg en gaan de Friezen door in het groote zoowel als in het kleine tegen elkaar verdeeld te zijn ten schade van hun eigen zaak.

Het staat te duchten, dat ook de nieuw op te richten Fryske Akademy er de gevolgen wel van zal ondervinden.

Alleen door onderlinge samenwerking van alle Friezen, die belangstelling hebben in het doel dezer nieuwe vereeniging, zal er eenige kracht ten goede van haar kunnen uitgaan en daarom is een aanval als die van den hoofdredacteur van het Friesch Dagblad zoo funest.

Heb ik dan ongelijk dat ik boven dit artikel gezet heb en dat ik helaas dit artikel moet besluiten met de verzuchting

„Friesland op zijn smalst“?

Leeuwarder Courant
23-07-1938